

Tarih Okulu Dergisi (TOD)	Journal of History School (JOHS)
(2026), 19(83), 3923-3946	
Özgünlük kontrolü	Authenticity process
	
http://dx.doi.org/10.29228/joh.87774	
Makale türü: Araştırma makalesi	Article type: Research article
Geliş tarihi 14.10.2025	Submitted date
Kabul tarihi 22.10.2026	Accepted date
Elektronik yayın tarihi 02.10.2026	Online publishing date
Atıf Bilgisi / Reference Information	
Ünver Özdoğan, H. (2026). Türkülerde yer alan “ipek” göstergesinin kültürel anlam kodları. <i>Journal of History School</i> , 83, 3923-3946.	

TÜRKÜLERDE YER ALAN “İPEK” GÖSTERGESİNİN KÜLTÜREL ANLAM KODLARI¹

Hande ÜNVER ÖZDOĞAN²

Öz

İpek, yüzyıllar boyunca toplumlar arası etkileşimde değer ve ihtişamın göstergesi olmuş, adını dünyanın en önemli ticaret yollarından birine vermiş değerli bir kumaştır. İpeğin bu niteliğinden hareketle, bu çalışmada türkü metinlerinde “ipek” göstergesinin yer aldığı kumaş, giysi ve aksesuarlar üzerinden yansıttığı anlam katmanları incelenmiştir. Araştırmanın evrenini REPERTÜKÜL veri tabanında yer alan 8084 türkü oluşturmakta; amaçlı örnekleme yöntemiyle “ipek” göstergesini doğrudan içeren 135 türkü örneklem olarak belirlenmiştir. Araştırma iki aşamada yürütülmüştür: ilk aşamada türkülerde geçen ipekli kumaş, giysi ve aksesuar adları ile eşlik eden renkler sınıflandırılmış; ikinci aşamada elde edilen veriler Roland Barthes’ın göstergebilim anlayışı ve mit kuramı çerçevesinde, gösteren/gösterilen ile düzanlam/yananlam ilişkilerinden yararlanılarak çözümlenmiştir. İncelenen 135 türkü, taşıdıkları anlamsal işleve göre güzellik ve zarafet, değer, sosyo-ekonomik durum, ipek mendil ve söz, bağlılık ve kavuşma, karışıklık ve şehirlilik olmak üzere yedi kategoride sınıflandırılmıştır. Bulgular, “ipek” göstergesinin düz anlamda bir kumaş türünü karşılarken yan anlamda güzellik, zarafet, ekonomik güç, toplumsal statü, bağlılık, söz verme, şehirlilik ve kavuşma arzusu gibi kültürel anlam katmanları ürettiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İpek, İpek kumaş, Giyim-kuşam, Türkü, Göstergebilim.

¹ Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %100. Bu makalenin etik kurul onayına ihtiyacı yoktur. Bu çalışmada yapay zekâ kullanmadığımı beyan ederim.

² Öğr. Gör. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü, e-mail: hande.unver@alanya.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9281-5247.

Cultural Meaning Codes of the “Silk” Sign in Folk Songs

Abstract

“Silk”, which gave its name to the world's largest trade route, has been used for centuries as a symbol of splendor in intercultural interaction. This study examines the meaning layers reflected in folk song texts through the types of fabric, clothing, and accessories in which the sign “silk” is used. The study's corpus consists of 8,084 folk songs in the REPERTÜKÜL database; through purposive sampling, 135 folk songs directly containing the sign “silk” were determined as the sample. The research was conducted in two stages: first, the types of silk fabric, clothing, and accessories in the folk songs, along with their accompanying colors, were classified; second, the data were analyzed within the framework of Roland Barthes's semiotics and myth theory, drawing on the signifier/signified and denotation/connotation relationships. The 135 folk songs examined were classified into seven categories according to their semantic function: beauty and elegance, value, socio-economic status, silk handkerchief and promise, attachment and reunion, confusion, and urbanity. The findings reveal that while the sign “silk” literally denotes a type of fabric, it connotatively produces cultural meaning layers such as beauty, elegance, economic power, social status, loyalty, promise-keeping, urbanity, and the desire for reunion.

Keywords: Silk, Silk fabric, Clothing, Folk song, Semiotics.

GİRİŞ

Tarih boyunca giyim, ev tekstili ve sanat eserlerinin temel malzemelerinden biri olan “ipek”, ipek böceğinden elde edilen doğal liften üretilen bir kumaş türüdür. Yumuşak ve parlak dokusuyla öne çıkan ipek kumaşı, zahmetli üretim süreci ve yüksek ekonomik değeri nedeniyle tarih boyunca lüks ve prestijle ilişkilendirilmiştir. MÖ 3000’li yıllara uzanan geçmişiyle Çin’den Anadolu’ya, oradan Akdeniz üzerinden Avrupa’ya ve Kızıldeniz aracılığıyla Afrika’ya kadar uzanan ticaret ağlarında önemli bir yer edinmiş; bu yollar, üzerinde taşınan en değerli ürünlerden biri olması nedeniyle “İpek Yolu” olarak adlandırılmıştır (Deniz, 2016, s. 196).

Çin’de sosyo-ekonomik statünün göstergelerinden biri olan ipekli kumaşlar, uzun süre yalnızca zenginler ve soylular tarafından kullanılmış; Çin İmparatorluğu da ipeğin farklı ülkelere taşınmasını engellemek amacıyla çeşitli koruyucu politikalar geliştirmiştir (Albayrak, 2018, s. 12). Kökeni Çin’e dayansa da “ipek”, Orta Asya ve Türk dünyasında da önemli bir yere sahiptir. Bu hususta Ligeti (1997, ss. 47–48); MÖ 177 yılında Çin İmparatoru’nun, Hun hükümdarının teveccühünü kazanmak için ona işlemeli, nakışlı, pamuk konmamış bir ipek elbise, ipek entari, ipek biniş, 10 parça işlemeli ipek kumaş, 10 parça nakışlı ipek

kumaş, 40 parça al renkli ipek kumaş, 40 parça yeşil ipekli kumaş hediye olarak gönderdiği bilgisini verir (Kırpık, 2012, s. 174).

Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de yaygın biçimde kullanılan ipek, özellikle saray çevresinde ve yüksek sosyo-ekonomik sınıflar arasında tercih edilmiştir. Maddi değerinin yanı sıra manevi anlamlar da taşıyan ipek, İslam kültüründe de kıymetli bir unsur olarak kabul edilmiştir. Nitekim Abbasî halifelerinin hilafetin sembolü saydığı hırka-i saadet, hilafetle birlikte Osmanlılara geçmiş; altın sırmalı yedi ipek kadife kumaşa sarılarak altın bir sandukada muhafaza edilmiştir. Günümüzde de gümüş bir taht üzerinde sergilenmektedir. Bu durum, ipeğin yüzyıllar boyunca toplum belleğinde hem maddi hem de manevi değerlerle ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Orhon Yazıtlarında ve Dîvânü Lugâti't-Türk'te “ağı”, Kutadgu Bilig'de ise “barçın” ile karşılanan “ipek” göstergesi, Türkçenin en eski dönemlerinden itibaren bir iplik ve kumaş türü olarak kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde bir kumaş türünün yanı sıra kız çocuklarına verilen özel adlardan biri olarak da yer almaktadır. Bunun yanında yumuşaklık ve parlaklık özellikleri nedeniyle benzetme yoluyla çeşitli adları niteleyen bir ön ad işlevi de üstlenmektedir. Bu kullanım özellikle halk edebiyatında ve türkülerde yaygındır. Nitekim “Ay benim göyçek gızım / Saçları ipek gızım / Ömrüme bezek gızım” (Rep. no: 3000) dizelerinde “ipek”, kızın saçlarının yumuşaklık ve parlaklığını betimleyen bir sıfat olarak kullanılmış; böylece göstergenin Türkçedeki çok yönlü işlevi ortaya konmuştur.

Türkülerde “ipek” göstergesine ticari ve coğrafi bağlamlarda da rastlanmaktadır. Aydemir (2006, s. 343), Denizli türkülerinde “iplik, ipek, dokuma” gibi tekstille ilgili sözcüklerin, özellikle Buldan türkülerinde sıkça kullanıldığını belirtmektedir. Araştırmacı, bu durumu sahip olunan değer vurgulanması ve kişiyle özdeşleştirilmesi olarak değerlendirmektedir. “*İplik ipek dokuma / Gel gir yârim koluma / Benim canım kurbandır / Sevdiğinin yoluna*” [Rep. no: 2473, Buldan'ın Dağlarında (Buldan; aşk, sevdâ)] türküsü buna örnek gösterilebilir.

“İpek” göstergesi bazı türkülerde İpek Yolu'na gönderme yapacak biçimde gerçek anlamıyla da kullanılmaktadır. Yolu geçtiği güzergâhlardan biri olan Bilecik yöresine ait şu türküde tarihî ticaret yolunun kültürel hafızadaki izleri görülmektedir: “*Bilecik yolu bayır mı / İpek yolu çayır mı / İzine gelmiyorsun (ay oğlan) / Zaptiyeler hayın mı*” [Rep. no: 1346, Bilecik Yolu Bayır Mı Ay Oğlan (Bilecik; asker, askerlik)].

Benzer şekilde bir başka türküde “dağlar” göstergesi hurma dalına benzetilirken yeryüzü “ipek halı” göstergesiyle örtük biçimde ifade edilmiştir. Bu kullanımda

“ipek”, yeryüzünün güzelliğini ve değerini olumlu biçimde niteleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır: “*Bu dağlar hurma dalı / Altında ipek halı / Seni bana verseler / İstemem dünya malı*” [Rep. no: 139, Bu Dağlar Hurma Dalı (Şanlıurfa; aşk sevda)].

Halk edebiyatında fes ve püskülün, çeşitli anlamlar yüklenerek kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, Erzurum-Kars yöresine ait bir türküde (Rep. no: 5323) “ipek püskül” ifadesiyle fese gönderme yapılmaktadır. Fesin püskülünün yapımında kullanılan malzeme ve işçilik vurgulanırken ipekten elde edildiği anlatılmıştır: “*Püskülü neden yaparlar (döne püskül döne döne) / Telden ipekten yaparlar (döne püskül döne döne) / Yapar beylere satarlar (Döne Püskül Döne Döne)*” [Rep. no: 5323, Pencereden Püskül Uşdu (Erzurum-Kars; aşk, sevda)].

Aydın yöresine ait başka bir türküde (Rep. no: 111) ise fesin “kozasına” ifadesiyle ipeğe gönderme yapılmış böylece “ipek”, koza ile anlatılmıştır: “*Fesimin kozasına / Can sever bazısına / Ne diyem de ağlayam / Alnımın yazısına*” [Rep. no: 111, Fesimin Kozasına (Aydın; aşk, sevda)].

Görüldüğü gibi yukarıdaki dizelerde fesin kozası (yani yapısı) üzerinden bir benzetme yapılmakta ve sevda teması işlenmektedir. Bu nedenle Osmanlı döneminde fes püskülü, hem günlük yaşamda hem de halk edebiyatında önemli bir yer edinmiş; estetik ve işlevsel yönleriyle hammaddesi olan ipekle ilişkilendirilmiştir.

Sözcüğün temel anlamı, ipek böceğinden elde edilen iplik ve bu iplikten üretilen kumaş türü olsa da zaman içerisinde farklı anlamlar da kazanmıştır. Bitki biliminde Latincesi “*Albizia julibrissin*” olan ve ekvatorial bölgelerde yetişen değerli bir mobilya ağacı, kerestesinin ipeksi görünümü nedeniyle Türkçede “ipek ağacı” olarak adlandırılmıştır. Yine Anadolu ağızlarında da farklı kullanımlara rastlanmaktadır. Karadeniz ağızlarında, özellikle Maçka ve çevresinde “mısır püskülü” yerine “ipek”; İzmit-Kocaeli ağızında ise “gökkuşağı” yerine “ipek kuşağı” kullanımı görülmektedir.

Bu çalışmada, türkülerde “ipek” göstergesinin yukarıda açıklanan anlam ve işlevlerinden farklı olarak giyim-kuşam unsurlarıyla ilişkili kullanımları ele alınmıştır. Giysiler yalnızca örtünme ihtiyacını karşılayan unsurlar değil; statü, ekonomik durum, inanç ve duygu dünyasına ilişkin çeşitli anlamlar taşıyan kültürel göstergelerdir. Bu nedenle halk giysileri, ait oldukları toplumun değerlerini ve kültürel kodlarını yansıtan önemli veri kaynaklarıdır. Çalışmada *aşk-sevda, ölüm-ayrılık, kahramanlık, doğa, memleket sevgisi* ve *gündelik yaşamı* konu alan türkülerde “ipek” göstergesinin giyim-kuşam unsurları üzerinden kazandığı anlamlar göstergebilimsel bir bakış açısıyla incelenmiştir.

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması amaçlanan olguya ilişkin yazılı belgelerin sistematik biçimde incelenmesini esas alan bir veri toplama ve çözümleme yöntemidir. Araştırmanın evrenini, TRT Türk Halk Müziği Repertuarı temel alınarak oluşturulan Repertuar Türküleri Külliyyatı (REPERTÜKÜL) veri tabanında yer alan 8084 türkü oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir.

Veri toplama sürecinde REPERTÜKÜL veri tabanının taranması sonucunda “ipek” göstergesini doğrudan içeren toplam 135 türkü tespit edilmiş; bu türküler çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Veri tabanı dinamik yapıda olduğundan tarama işlemi 10 Haziran 2025 tarihinde gerçekleştirilmiştir. REPERTÜKÜL veri tabanının arama motoru kök tabanlı çalışmakta olup “ipek” sözcüğü girildiğinde sistem otomatik olarak “ipekli”, “ipeği”, “ipekten”, “ipekle” gibi çekim ve yapım eki almış tüm biçimleri de tarama kapsamına dâhil etmektedir. Dolayısıyla 135 türküyeye ulaşan tarama sonucu, “ipek” göstergesinin sözcük kökü düzeyinde gerçekleştirilen bu aramanın tüm çıktılarını yansıtmaktadır. Araştırma kapsamına yalnızca türkü metninde “ipek” göstergesinin doğrudan yer aldığı kullanımlar alınmıştır; “ipek mendil”, “ipek şal”, “ipek kuşak”, “ipek gömlek” gibi tamlamalar da bu kapsama dâhildir. Buna karşılık atlas, canfes, kemha, kutnu, lahur, mantın, birman, üsküfe gibi ipekli kumaş adları yalnızca metinde açık biçimde “ipek” göstergesiyle ilişkilendirildikleri durumlarda incelemeye katılmış; “ipek” sözcüğünü içermeyen bağımsız kullanımlar örneklem dışında bırakılmıştır.

Araştırma iki aşamada yürütülmüştür. İlk aşamada türkülerde geçen ipekli kumaş türleri, giysi ve aksesuar adları ile bunlara eşlik eden renk unsurları belirlenmiş ve sınıflandırılmıştır. Böylece “ipek” göstergesinin hangi giyim-kuşam unsurlarıyla birlikte kullanıldığı ve halk kültüründeki görünümü ortaya konulmuştur.

İkinci aşamada ise elde edilen veriler Roland Barthes'ın göstergebilim anlayışı ve özellikle mit kuramı çerçevesinde çözümlenmiştir. Analiz sürecinde her örnek öncelikle gösteren (ipek göstergesinin metindeki görünümü) bakımından belirlenmiş, ardından göstergenin düz anlamı ortaya konulmuş, sonrasında bağlam içinde kazandığı yan anlam değerlendirilmiş ve son aşamada kültürel bellekte ürettiği mitik anlam yorumlanmıştır. Böylece “ipek” göstergesinin bir kumaş türünü ifade eden sözlük anlamının yanı sıra toplumsal bellekte ürettiği güzellik, zarafet, ekonomik güç, toplumsal statü, bağlılık, söz verme, şehirlilik,

kavuşma arzusu ve benzeri kültürel anlam katmanları sistematik biçimde ortaya konulmuştur.

Verilerin yorumlanmasında türkülerin ait oldukları kültürel bağlam, halk kültürü literatürü ve giyim-kuşam tarihiyle ilgili kaynaklardan yararlanılmış; elde edilen bulgular Barthes'ın göstergebilimsel çözümleme ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. İncelenen 135 türkü, taşıdıkları anlamsal işleve göre yedi kategoride sınıflandırılmıştır. Bir türkü birden fazla anlam kategorisini barındırabildiğinden kategorilerdeki toplam sayı 135'i aşmaktadır. Türkülerin anlam kategorilerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Her kategori, derlemi temsil eden örnek tanıklamalar üzerinden göstergebilimsel olarak çözümlenmiştir.

Tablo 1
“İpek” Göstergesinin Anlam Kategorilerine Göre Türkü Dağılımı

No.	Anlam Kategorisi	f	%
1	Güzellik ve Zarafet	28	19.3
2	Değer	27	18.6
3	Sosyo-ekonomik Durum	24	16.6
4	İpek Mendil ve Söz	24	16.6
5	Bağlılık ve Kavuşma	18	12.4
6	Karışıklık	14	9.7
7	Şehirlilik	10	6.9
Toplam		145	100.0

Not: Bir türkü birden fazla anlam kategorisini barındırabildiğinden kategorilerdeki toplam sayı 145'tir.

BULGULAR VE YORUM

1. Türkülerde İpekli Kumaş ve Giysi Türleri

Zarif ve değerli bir malzeme olan “ipek”, türkülerde çoğunlukla sevgiliyi betimlemek amacıyla kullanılmaktadır. İpekli kıyafetler ve aksesuarlar aracılığıyla çeşitli duygu durumlarının sembolik biçimde yansıtıldığı görülmektedir. Nitekim kılık kıyafet ve aksesuarlar yalnızca dış görünüşü değil, bireyin ait olduğu sosyo-kültürel çevreyi de yansıtan unsurlardır. Bu nedenle kullanılan kumaş türleri, toplumun kültürel yapısı hakkında önemli ipuçları vermektedir. Osmanlı Devleti'nin imparatorluk hâline gelmesiyle birlikte kıyafetlerdeki gösterişin artması bu duruma örnek gösterilebilir. Benzer şekilde Anadolu'da genç kızların evlilik sonrasında süslü ve işlemeli ipek kıyafetler

giymeye başlaması da bu kültürel yapının bir yansımasıdır (Yüce, 1994, s. 15). Dolayısıyla kumaş ve giysi türleri, düz anlamlarının ötesinde çeşitli kültürel ve mitsel anlamlar üreten göstergeler olarak işlev görmektedir.

İncelenen türkülerde tespit edilen ipek kıyafetler: *kutnu yelek, ipek göynek, lahuri şal, ipek şal, ipek poşu, ipek duvak, ipek kuşak, mantin çarşaf, ipek çarşaf, birman fistan, birman gömlek, keci gömlek, ipek fistan, camadan (ipek yelek), ipek köynek, uskufa yelek, ipek kaftan, ipek buluz, camfes şalvar, ipek şalvar, ipek çorap, ipek manto, ipek peştamal* ve *camadandır*.

Türkülerde ipekli kumaş türlerinin çoğunlukla geleneksel adlarıyla verildiği görülmektedir. İpek kumaş türleri arasında *kutnu, lahur, mantin, birman, keci (Antep), üsküfe, kemha, camfes* ve *atlas kumaşları* yer almaktadır.

Zengin renk ve desenleriyle tanınan Osmanlı dönemine ait geleneksel kumaşlardan biri olan “kutnu”, ipek ve pamuktan dokunmaktadır. Özellikle Gaziantep’te üretilen bu kumaşın tarihi 16. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nda padişahlar, sultanlar ve saray mensupları tarafından tercih edilen kutnu kumaşı, asalet ve gücün göstergelerinden biri olarak kabul edilmiştir (Ocakoglu, 2018, s. 1586). Hammaddesinin ipek ve pamuktan oluşması ile boyama ve dokuma süreçlerinin zahmetli olması, kutnuyu dokuma tarihimizin önemli örneklerinden biri hâline getirmiştir (Alan, 2011, s. 9). Türkülerdeyse bu kumaşa yüklenen değer, çoğu zaman sevgiliye duyulan kıymetle ilişkilendirilmektedir. Bu yönüyle “ipek” kumaş, sevilen kişinin zarafetini ve değerini yansıtan bir unsur olarak kullanılmaktadır. Örneğin aşağıdaki türküde âşık, sevgilisinin gönlünü kazanmak amacıyla ona kutnu kumaştan elbise diktğini ifade etmektedir. Türküde geçen “Halepten gelmesi” ifadesi, kumaşın getirildiği coğrafi kaynağa gönderme yapmasının yanında söz konusu kumaşın bölgede tanınan ve değer verilen bir tür olduğunu da düşündürmektedir: “*Döne Halep’den geldik şükür / Aman aklımızda kalmadı fikir / Aman uzun boya kutnu diktim / Aman giymez misin gelin Döne / Zalim Döne yar yar*” [Rep. no: 153, Döne Zülüflerin Deste Deste (Antep; barak)].

“Lahuri”, günümüzde Güncel Türkçe Sözlük’te (Türk Dil Kurumu, t.y.) “Lahuraki” adıyla geçen ve Pakistan’ın *Lahore* şehrinden ithal edilen bir tür ipek şal kumaşıdır. Kumaş, adını şehrin ismine getirilen nispet ekiyle almış; halk arasında zamanla “Lahur” biçimine dönüşmüştür. Geleneksel Pakistan giysilerinin bir parçası olan Lahori şallar, özellikle düğün ve benzeri özel günlerde geleneksel kıyafetlerin tamamlayıcısı olarak tercih edilmektedir. İran ve Hindistan’da dokunan örnekleriyle de tanınan bu şallar, yüzyıllar boyunca yaygın biçimde kullanılmıştır. İstanbul’da ise 18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyıl başlarında, Yeniçeriliğin son döneminde, bele ve başa sarılması bir moda unsuru hâline

gelmiştir (Koçu, 1969, s. 214). Türkülerdeyse bu kumaş türü özellikle bele bağlanan şal biçiminde karşımıza çıkmaktadır: “*Ayağına geymiş sedef (aman) nalini (ey nalini) / Aşka düştüm kimseler bilmez halimi / Beline kuşanmış lahur (aman) şalini (ey şalini)*” [Rep. no: 1557, Ayağına Geymiş Sedef Nalini (Konya; aşk sevd)].

Türkülerde geçen bir diğer tür “mantin” kumaştır. Fransızca *mantille*, İspanyolca *mantilla* olarak adlandırılan bu ipekli kumaş türü, aynı zamanda söz konusu dillerde başörtüsü anlamına da gelmektedir. Türkülerde ise kumaş türünün yanı sıra kadınların kullandığı çarşaf ve ferâce gibi dış giysilerle birlikte yer almaktadır: “*Mantin çarşaf başında / Kalem oynar kaşında / On altıdan bir eksi / On dört on beş yaşında*” [Rep. no: 2491, Diyarbakır Düzdeder (Diyarbakır; aşk, sevd)].

Bir çeşit ipekli kumaş olan “birman”, türkülerde gömlek ve fistan giysilerini niteleyen bir unsur olarak kullanılmaktadır: “*Gömlek giyer birmandan / Usandırdı bu candan / Ne de tatlı dili var / Geçemiyom bir yandan*” [Rep. no: 2651, İp Attım Ucu Kaldı (Bartın; aşk, sevd)].

Gaziantep yöresine ait barak türü bir türküde, yöreye özgü “keci gömlek” ifadesi yer almaktadır. “Keci”, gömleklik olarak kullanılan bir ipek kumaş türüdür: “*Tisavet’ten (de) çıktı bir dudu dilli / Keci gömlek giymiş yakası telli / Annası duymuş da kardaşı kenli / (ya) Bilemedim ne derdin var yar senin*” [Rep. no: 824, Tisavetten Üç Alaman Sıkıldı (Gaziantep; barak)].

Türkülerde yer alan ipekli kumaşlardan biri de “üşküfe”dir. Büyük desenleri tüm kumaşı kaplayan, ipek ve sırma ile işlenmiş bu kumaşın güllü, direkli ve gümüşlü çeşitleri bulunmaktadır (Esiner Özen, 1982, s. 338). Sözcük, ağızlarda “uskufa” ve “üstüfe” biçimlerinde de kullanılmaktadır. Türküde ise “uskufa” şekliyle geçmekte ve ipekli kadın yeleğini nitelemektedir: “*Telli etek uskufa yelek / Karardı talih oy anam anam / Gülmüyor felek*” [Rep. no: 5012, Gece Geçtim Duydu Mu (Bartın; aşk, sevd)].

Türkülerde geçen ipekli kumaş türlerinden biri de “kemha”dır. Bir halk türküsündeki “Yazın yeşil kemha giymiş kışın beyaz giyen dağlar” dizesinde ve Karacaoğlan’ın aşağıda yer alan “Kömür Gözlüm” türküsünde bu kumaşa rastlanmaktadır. Kadifemsi yapısıyla tanınan kemhanın örneklerine XIII. yüzyılın başlarına ait kazılarda rastlanmıştır. Bu bulgular, Anadolu’da gelişmiş bir ipek sanayisinin varlığına işaret etmektedir: “*Düğün olup al bayrağın açınca / Usul boya yeşil kemha biçince / Yar salınıp kız karşına geçince / O zaman bildim ki söz uğrun uğrun*” [Rep. no: 112, Halil Oğlan Gel Seninle Kaçalım (Sivas; aşk, sevd)].

Türkülerde Yer Alan “İpek” Göstergesinin Kültürel Anlam Kodları

Üzerinde desen bulunmayan, ince dokunmuş, parlak ve tok bir ipekli kumaş olan “canfes” (Türk Dil Kurumu, t.y.), türkülerde geçen bir diğer kumaş türüdür: “*Oduncular kısa keser odunu / Aynalı canfes sıkmış ince de belini / Küçükükten bilemedim kadrini*” [Rep. no: 465, Oduncular Kısa Keser Odunu (Erzurum; aşk, seveda)].

Aynı isimli bir İzmir türküsünde ise “aynalı canfes” yerine “ipek buluz” ifadesi kullanılmaktadır: “*Oduncular kısa keser odunu / Kesen bilmez yakan bilir tadını / İpek buluz pek de sıkmış belini*” [Rep. no: 5052, Oduncular Kısa Keser Odunu (İzmir; aşk, seveda)].

“Atlas” kumaş; yüzü parlak, sık dokunmuş bir ipekli kumaş türü, diğer bir ifadeyle saten (Türk Dil Kurumu, t.y.) olarak açıklanmaktadır. Türkülerde de bu kumaş türüne rastlanmaktadır: “*Felek bir gün cana kıyar / Bizi kaptan kaba koyar / Kimi atlas libas giyer / Yardan bize aba düştü*” [Rep. no: 443, Şu Benim Divane Gönüm (Sivas; deyiş)].

Türkülerde yer alan ipek aksesuarlarsa; vala, ipek şal, lahuri şal, ipek poşu, ipek duvak, ipek kuşak, ipek yazma, ipek çember, ipek kurdele, ipek yağlık, ipek boyun bağı, ipek püskül, ipek potin bağı, ipek kemer, ipekli bağ ve ipek dastardır. Bu çeşitlilik, ipeğin türkülerde yalnızca bir kumaş türü olarak değil, farklı giysi ve aksesuarlar aracılığıyla anlam kazanan kültürel bir unsur olarak yer aldığını göstermektedir.

Türkülerde yer alan sembolik kodlar, millî kültürün ve toplumsal hafızanın izlerini taşımaktadır. Bu kodların önemli taşıyıcılarından biri de renklerdir (İstanbul, 2023, s. 85). Pek çok toplumda olduğu gibi Türk kültüründe de renkler, tarihsel süreç içerisinde çeşitli anlamlarla ilişkilendirilmiş; bireylerin giyim tercihlerinde etkili olmuştur. Beyazın saflık ve masumiyeti, kırmızının aşk ve tutkuyu, siyahın ise yas duygusunu temsil etmesi bu anlamlandırma sürecinin örnekleridir. Türkülerde özellikle ipek kumaşlarla birlikte kullanılan “yeşil”, “al (kırmızı)” ve “mor” renklerinin öne çıktığı görülmektedir. Bu renkler, hem duygusal durumları hem de toplumsal rolleri yansıtan göstergeler olarak işlev görmektedir.

Böylece türkülerde “ipek” göstergesi, birlikte kullanıldığı kumaş türleri ve renkler aracılığıyla çeşitli anlam örüntüleri oluşturmaktadır. Duygu durumları ve kültürel değerler, ipeğin nitelendiği kumaş ve renk unsurları üzerinden okuyucuya aktarılmaktadır.

2. “İpek” Göstergesinin Göstergebilimsel Mit Kuramı Bağlamında Kültürel Anlam Kodları

Göstergebilim; dilsel ya da dilsel olmayan her türlü gösterge dizgesini, bu dizgelerin yapılarını, işleyişlerini ve iletişimsel işlevlerini inceleyen bilim dalı olarak tanımlanır. Bir tablodaki renk ya da figür, bir edebiyat eserindeki kahramanın amacı veya davranışı, hatta bir moda dergisinde yer alan bluz, etek ya da kazak diğer birimlerle ilişkisi içinde bir gösterge olarak değerlendirilebilir (Rifat, 2009, s. 12).

Göstergebilimin nesnelerle ilişkisine değinen Roland Barthes (1993, s. 165), nesnelerin kullanım işlevlerinin ötesinde çeşitli anlamlara gönderme yaptığını, ancak bu anlamların dizgesel niteliğe dil aracılığıyla kavuştuğunu belirtir. Barthes (1967), *Système de la Mode (Moda Dizgesi)* adlı çalışmasında modayı özel bir dil dizgesi olarak ele almış ve moda göstergelerini görsel özelliklerinden çok dilsel işleyişleri üzerinden incelemiştir. Böylelikle giysiyi, anlam üreten bir iletişim unsuru olarak değerlendirmiştir.

Göstergebilimde anlamlama, gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkiyle açıklanır. Göstergenin gösterilen yönü *düz anlamı* oluştururken kültürel kodlarla çözümlenen ikinci anlam katmanı *yan anlamı* meydana getirir. Üstünova (2010, s. 698), yüzey ve derin yapı kavramlarıyla açıkladığı bu süreçte yüzey yapının dilin söylenen ya da yazılan yönünü, derin yapının ise kavranan ve yorumlanan anlam boyutunu temsil ettiğini belirtmektedir. Erkman’a göre (1987, s. 76) her sanat yapıtı *düz anlamının* ötesinde ikinci bir okunuşa imkân veren kendine özgü bir şifreleme sistemine sahiptir. Özünü yaşadığı toplumun kültüründen alan türküler de bu kültürel kodları taşıyan ve çözümlendikçe yeni anlam katmanları ortaya çıkaran göstergeler dizgesidir.

Roland Barthes, gündelik nesnelerin ve göstergelerin doğal ve kendiliğindenmiş gibi sunulmasını “mit” olarak tanımlar. Ona göre bir gösterge yalnızca *düz anlam* taşımaz; aynı zamanda ikinci düzeyde ideolojik ve kültürel anlamlar yüklenerek mitik bir işlev kazanır (1957, s. 202). Bu açıdan değerlendirildiğinde “ipek” göstergesi, *düz anlam* düzeyinde bir kumaş türünü ifade ederken; *yan anlam* düzeyinde aşk, güzellik, zarafet, değer, ekonomik durum ve toplumsal statü gibi kültürel anlamları temsil etmektedir. Böylece gösterge, toplumsal bellekte sembolik bir değer kazanarak mit işlevi görmektedir.

İncelenen türkülerde gerçekleştirilen göstergebilimsel çözümleme sonucunda, “ipek” göstergesinin *güzellik*, *zarafet* ve *değer* gibi yaygın anlamlarının yanı sıra *ekonomik durum*, *toplumsal statü*, *şehirlilik*, *karişiklik* ve *bağlılık* gibi farklı

anlam alanlarını da yansıttığı görülmüştür. Aşağıda bu anlam değerleri başlıklar hâlinde ele alınmış ve türkü örnekleri üzerinden değerlendirilmiştir.

2.1. Güzellik ve Zarafet

Türkülerde ipeğin nazlı ve ince dokusunun aşk ve özlemin yumuşak, narin doğasını temsil ettiği görülmektedir. Böylece “ipek” göstergesi üzerinden mitsel olarak yan anlamıyla sevgilinin güzellik ve zarafetine gönderme yapılmaktadır: *“Haşimi birini severse gönül / Diken bir gül olur baykuş da bülbül / Güzel çuha giyse olur ipek tül / Salınıp gezerken göze hoş gelir”* [Rep. no: 3225, Gezsem de Dünyanın Dört Bucağını (Çorum Deyiş)].

Yukarıda bir deyişten alınan dörtlükte sevgilinin güzelliği ve naifliği giysisi üzerinden ortaya konmuş, onun giydiği kalın ve değersiz bir kumaş türü olan çuhayı dahi ipek tül gibi ince, hassas ve kıymetli bir öğeye dönüştüreceği anlatılmıştır. Çuhanın kalın ve kabalığının yanında ipek tül göstergesi kibarlık ve zarafetle ilişkilendirmeye müsaittir. Böylelikle “ipek” göstergesi, düz anlamıyla bir kumaş türüne gönderme yaparken yan anlamıyla sevgilinin güzelliğine ve zarafetine dair bir sezdirim aracı olarak kullanılmıştır. Bu kullanım Barthes’ın mit kuramı açısından değerlendirildiğinde, güzelliğin “ipeksi” olanla özdeşleştirilmesinin tarihsel ve kültürel bir kurgu olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle “ipek gibi güzel” ifadesini, tarihsel bir değer yargısının mite dönüşmüş biçimi şeklinde okumak mümkündür (Barthes, 1957, s. 202).

Benzer bir kullanım Azerbaycan yöresine ait “Ay Gözümün Işığı” türküsünde de görülmektedir. Bu türküde “ipek” göstergesi, kızın saçlarını betimlemek amacıyla kullanılmış; düz anlamda pürüzsüz, parlak bir kumaş türüne gönderme yaparken yan anlamda sevgilinin fiziksel güzelliğini ve zarafetini yansıtmaktadır: *“Ay benim göyçek gızım / Saçları ipek gızım / Ömrüme bezek gızım”* [Rep. no: 3000, Ay Gözümün Işığı (Azerbaycan; aşk, sevdâ)]. Burada “ipek”, saçın yumuşaklığını ve parlaklığını betimleyen bir sıfat işlevi görmek; mit düzlemindeyse güzelliğin toplumsal bellekte ipek ile özdeşleştirildiği görülmektedir. Barthes’ın ifadesiyle bu, tarihsel ve kültürel bir değerlendirmenin doğallaştırılmasıdır (1957, s. 202). Güzel olan “ipek gibi”dir, bu algı sorgulanmadan kabul edilir.

Adıyaman yöresine ait “Eyvanına Vardım Eyvanı Çamur” türküsündeysen ipekli gömlek, sevgilinin güzelliğinin somut bir göstergesi olarak karşımıza çıkar. Burada “ipek köynek” göstergesi düz anlamıyla bir giysi türünü ifade ederken yan anlamıyla giysinin sahibinin zarafetini ve çekiciliğini yansıtır. Böylece mit düzleminde ipekli giysi giyen kadın imgesi güzelliğin ve arzu nesnesinin simgesi hâline gelir: *“İpek köynek giymiş ayna dizinde / Sıralı benleri o mah yüzünde /*

Sevem dedim vaz geçmiyor nazından” [Rep. no: 3269, Eyvanına Vardım Eyvanı Çamur (Adıyaman; aşk, sevdâ)]. Benzer biçimde Gümüşhane yöresine ait “Karşı Dağlar Bizimdir” türküsünde “ipek fistan” göstergesi güzellik ve zarafetle ilişkilendirilmiştir: “*Girme bağa iz olur / İpek fistan toz olur / Dilber mendilin düşmüş / Ben kaldırsam söz olur*” [Rep. no: 854, Karşı Dağlar Bizimdir (Gümüşhane; aşk, sevdâ)]. Bu türküde ipek fistan, değerli ve korunması gereken bir nesne olarak sunulmakta; sevgilinin güzelliği ve onunla ilişkinin toplumsal yansımaları aynı anda kodlanmaktadır. Böylece “ipek” göstergesi, güzellik ve zarafet anlamlarını taşıyan mitsel bir işlev üstlenmektedir.

2.2. Şehirlilik

Türkülerde “ipek” giysi ya da aksesuarların sosyo-kültürel farklılıkları mekânsal olarak da kodlayabildikleri görülmüştür. Bu durumda ipeğin şehirlerde giyilen bir kumaş türü olarak kodlandığı görülmüş, sınıfsal olarak sosyal ayırım aracı olarak kullanıma çıktığı belirlenmiştir. Örnekteki türkünün hikâyesinde bir öğretmene âşık olan, onunla evlenip şehre yerleşmek isteyen bir köylü kızın sevdiğine kavuşamaması anlatılmaktadır³. Türküde “ipek çorap”, şehirlilerin giydiği bir çorap türü olarak kullanıma çıkmış böylece “ipek” göstergesiyle şehirlilik kodlanmıştır. Sevdiğine kavuşamayıp onunla şehre yerleşememenin acısı “ipek çorap” giyememekle anlatılmış düz anlamıyla günlük bir aksesuar türü olan “ipek çorap” göndergesi, yan anlamıyla mitsel olarak şehirlilik, modernlik göstergesine dönüşmüştür. Bu yönüyle sosyal sınıf farkına gönderme yaptığı düşünülebilir: “*Sevdiğime varamadım / İpek çorap giyemedim / Muradıma eremedim*” [Rep. no: 1188, Sevdiğime Varamadım Abum Abum Gız Abum (Ordu; aşk, sevdâ)].

Yine aşağıdaki örnek türküde şehirli ve kırsal kesimde yaşayanlar arasında giysilerin kumaş türü bakımından farklılık olduğu, şehirlerde kutnu kumaş ve şal olmak üzere 3 tür kumaş giyildiği anlatılmıştır. Köylülerin ve şehirlilerin giyim kuşam unsurları arasındaki sosyal farklılık ipekli bir kumaş türü olan *kutnu* aracılığıyla aktarılmıştır: “*Şehirlerde üç kumaş var geyilir / Biri kutnu biri kumaş şal da var / Kutnu sana kumaş ona şal bana / Şal da size yar bana türkmen kızı*” [Rep. no: 211, *Yaylalarda Üç Atım Var Binilir* (Kars; aşk, sevdâ)]. Barthes’a göre mit, toplumsal ve tarihsel olarak üretilmiş bir ayırımı evrensel ve doğalmış gibi sunar. Bu türküde şehirlinin kutnu, köylünün şal giymesi rastlantısal değil; sınıfsal bir hiyerarşinin doğallaştırılmış ifadesidir. “İpek” göstergesi burada bu hiyerarşiyi pekiştiren mit işlevi görmektedir (Barthes, 1957, s. 215).

³bk. “Abum Abum Türküsünün Bilinmeyen Öyküsü” (2015).

Şehirlilik kodlamasına dair bir başka örnek Tokat yöresine ait “Şu Tokat’ın Etrafı Al Yeşil Dağlar” türküsünde görülmektedir. Türküde şehirli kadının giyimi “ipek manto” ile tasvir edilmekte, böylece ipek, şehir yaşamının ve modernliğin somut göstergesi işlevini üstlenmektedir: “*Şehirler içinde seni övmeli / Güzeller çoktur gözü sürmeli / İpek manto giyer göksü düğmeli*” [Rep. no: 4953, Şu Tokat’ın Etrafı Al Yeşil Dağlar (Tokat; methiye, güzelleme)]. Bu türküde “ipek manto” göstergesi yalnızca bir giysi türüne gönderme yapmakla kalmaz; yan anlamda şehirliliği, giyim zevkini ve toplumsal statüyü kodlar. Barthes’ın mit kuramı çerçevesiyle açıkladığımızda bu kodlama, şehirli kadının “doğal olarak” ipek giymesini olağanlaştırır ve şehir/kırsal ayrımını görünmez kılan bir mit işlevi görür. Yine Ankara yöresine ait “Vara Vara Vardık Bağa” türküsünde “*İstanbul’dan gelir ipek*” dizesiyle ipeğin büyük şehir ve ticaret merkezi olan İstanbul’la ilişkisi kurulmuş; ipek, şehirden taşraya akan değerli ve ulaşılabilir bir meta olarak konumlandırılmıştır [Rep. no: 2000, Vara Vara Vardık Bağa (Ankara; yiğitlik, kahramanlık)].

2.3. Sosyo-ekonomik Durum

İpeğin geçmişte saray mensupları ve soylular, günümüzdeyse yine belirli bir sosyo-ekonomik güce sahip kişiler tarafından tercih edilmesinin temel nedeni, sahip olduğu kalite kadar yüksek maddi değeridir. Bu değer, Halk Edebiyatında da yansımalarını bulur; özellikle türkülerde ipeğe sahip olan kişilerin betimlemelerinde bu anlam açıkça görülür: “*Bir asilzade uşağı / Belinde ipek kuşağı / Dökmüş gerdana aşağı / Zülüf müdür kâkül müdür / Tele de (tel) tel midir bilmem*” [Rep. no: 223, Ocakta Kahve Pişirir (Sivas; aşk, sevdâ)]. Türküde “ipek”, asilzadelerin giyim kuşamında kullanılan bir gösterge olarak yer almaktadır. “İpek kuşak” göstergesi yan anlamda sosyal statüye dair bir imge sunmakta böylece ipeğin, mitsel olarak soyluların giyiminde tercih edilen bir unsur olduğuna dair örtük bilgi verilmektedir.

Yine Antalya İbradı yöresine ait şu türküye konu olan Osman Efe’nin üzerindeki gümüşler ve boyun bağının “ipek” olması, düz anlamda dış görünüşüne dair giyim-kuşam göstergeleri olarak verilmiştir. Bunun yanında ekonomik ederinin yüksek olduğu bilinen bu göstergeler, kod çözücüyü Osman efenin maddi durumu hakkında bilgi verir: “*Osman efem inip gelir inişten / Her yanları görünmüyor gümüşten / Vallah billah haberim yok bu işten / Boyun bağı ipekten / Şalvar kaymış göbekten*” [Rep. no: 3758, Osman Efe’ın İnip Gelir İnişten (Antalya İbradı; aşk, sevdâ)].

Konya yöresine ait aşağıdaki türküdeyse sevgilinin ayakkabısının sedeften, belindeki şalın *lahur* şalından oluşuyla sevgilinin ekonomik durumuna gönderme yapılmaktadır. Düz anlamıyla bir ipekli şalı gösteren “lahur şalı”, mitsel

anlamıyla zenginliği simgeleyen bir gösterge olarak kullanılmıştır: “*Ayağına geymiş sedef (aman) nalini / Aşka düştüm kimseler bilmez halimi / Beline kuşanmış lahur (aman) şalini*” [Rep. no: 1557, Ayağına Geymiş Sedef Nalini (Konya aşk sevda)]. Bu örneklerin tamamında “ipek” göstergesi, ekonomik gücün ve toplumsal statünün doğal ve kalıcı bir gerçeklikmiş gibi sunulmasını sağlayan mit işlevi görmektedir. İpeğin pahalı ve ayrıcalıklı olması tarihsel bir üretim ilişkisinin ürünüdür; ancak türkülerde bu durum doğallaştırılarak sorgulanmadan aktarılmaktadır (Barthes, 1957, s. 215).

Sivas yöresine ait “Şu Benim Divane Gönlüm” türküsünde ipeğin sosyo-ekonomik ayrımı simgeleme işlevi çok daha keskin bir sınıfsal karşıtlıkla ortaya konmaktadır. Türküde “atlas libas” ile “aba” yan yana getirilerek varlıklı ve yoksul arasındaki uçurum görünür kılınmaktadır: “*Felek bir gün cana kıyar / Bizi kabdan kaba koyar / Kimi atlas libas giyer / Yardan bize aba düştü*” [Rep. no: 443, Şu Benim Divane Gönlüm (Sivas; deyiş)]. Burada “atlas” (parlak ipekli kumaş), düz anlamda bir kumaş türü iken mit düzleminde servetin, ayrıcalığın ve toplumsal üstünlüğün simgesi olarak işlemektedir. Barthes’ın yaklaşımı açısından bakıldığında, bu sınıfsal ayrım ipek aracılığıyla doğallaştırılmış; bazılarının atlasa bazılarının abaya layık görülmesi “feleğin işi”, yani değiştirilemez ve sorgulanamaz bir gerçeklik biçiminde sunulmuştur (Barthes, 1957, s. 215). Benzer biçimde Adana yöresine ait “Üryan Geldim Gine Üryan Giderim” türküsünde “ipek yüklü kervan” ifadesi ekonomik güç ve servetin göstergesi olarak işlev görmektedir: “*Benim ipek yüklü kervanım mı var*” [Rep. no: 728, Üryan Geldim Gine Üryan Giderim (Adana)]. Bu dizede “ipek yüklü kervan” göstergesi, düz anlamda ticari bir taşıma işini ifade ederken yan anlamda varlık ve ekonomik güç mitini yansıtmaktadır. Aşığın ipek yüklü kervanı olmaması, kendisini değersiz ve güçsüz konumda betimleyen bir öz yargıya dönüşmektedir.

2.4. Değer

Değerli bir kumaş olan ipeğin türkülerde yan anlamıyla yine sevgiliye verilen değerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bazı türkülerde aşığın gözünde sevgili, ipeğe dair bir giysi ya da aksesuara benzetilir ya da tanımlanırken bazı türkülerde sevgiliyi elde etmek için vaat edilen değerli bir kumaş olarak kullanıma çıkmaktadır: “*Varım da sen yoğunum da sen / Saray da sen tahtım da sen / İpekten kaftanım da sen / Yeter ki sen burda kal*” [Rep. no: 954, Gitme Yarım Burda Kal (Yöre yok; Reyhan Karaaslan; aşk, sevda)]. Örneğin türküde “saray, taht, ipek kaftan” göstergeleri varlık / zenginlik kodlayıcıları olarak değer mitiyle öne çıkmaktadır. Sevgili, aşığın gözünde tüm bu maddi varlık unsurlarının karşılığı kadar değerlidir.

“*Tarlanın keseklisi / Mendilin ipeklisi / On beş kıza bedeldir / Gelinin cilvelisi*” [Rep. no: 1454, Gidelim Gidelim Nere Gidelim (Burdur; aşk, sevdâ)]. Bu dörtlükteyse ilk iki mısraında derin yapıda bırakılsa da tarlanın keseklisinin mendilin ise ipeklisinin makbul olduğu bilgisini çıkarmak mümkündür. Mendilin “ipek” olanının değerli sayıldığı görülmektedir.

Verilen şu türküde ağır, hantal, tembel olduğu bilinen boz cinsi develerin “ipek” gibi kıymetli bir yükü taşıyamayacağı anlatılmış böylece yan anlamıyla sevgilinin kıymetini, değerini ancak iyi bir aşığın bileceği kodlanmıştır. Sevgiliye verilen değer, “ipek” yükü bağdaştırılmış ve dolaylı olarak anlatılmıştır: “*Engininden de yükseğine çıkamaz / Aslan gelse de boz meşeni sökemez / İpek yükünü de boz develer çekemez / Bacım yükün Yemen'e mi Hind'e mi*” [Rep.no: 163, Engininden Yüksekine Çık Otur (Kırıkkale; bozlak)].

“*A kız seni alayım seni / Kutnulara sarayım seni*” [Rep. no: 206, Bak Şu da Kaşın Karesine (Isparta; aşk, sevdâ)]. Isparta yöresine ait bu türküdeyse âşık, sevdiğinin gönlünü kazanmak için ona kutnu kumaştan giysiler vadetmektedir. Böylece örtük olarak “ipek” kumaşın değerinden yola çıkarak âşıkla birlikte olursa ona lüks bir hayat sunacağını anlatılmıştır. Barthes’a göre değer miti, bir nesnenin toplumsal bellekte taşıdığı simgesel ağırlığı doğallaştırarak onu evrensel bir gerçeklikmiş gibi sunar. İncelenen türkülerde “ipek”, sevgiliye biçilen değerın ölçütüne dönüşmüş; bu ölçüt sorgulanmadan kültürel bellekte yer etmiştir. Böylece ipeğin maddi değeri, duygusal ve toplumsal değerin de göstergesi hâline gelen bir mite dönüşmektedir (Barthes, 1957, s. 202).

Kerkük yöresine ait “Menim İpek Yağlığım Var” türküsündeyse ipek yağlık (mendil), sahip olduğu değer nedeniyle pazarda satışa sunulan bir meta olarak konumlandırılmıştır: “*Menim ipek yağlığım var / Görmeğe gelin balam / Aşıklara men sataram / Almağa gelin balam*” [Rep. no: 4137, Menim İpek Yağlığım Var (Kerkük; aşk, sevdâ)]. Bu türküde “ipek yağlık” göstergesi düz anlamda satışa sunulan bir nesneyi gösterirken mit düzleminde değer biçilmesi zor bir sevgi ve bağlılık sembolüne dönüşür. Böylece ipeğin değeri, aşığın değeriyle özdeşleşir. Yine derlememizde yer alan “Seni Arayı Arayı” türküsünde “*İpek güvenme kimseye / sözünün eri kalmadı*” dizesiyle ipeğin değer mitiyle ilişkili yeni bir boyutu ortaya çıkmaktadır [Rep. no: 533]. Burada “ipek” adıyla çağrılan kişi, yüksek beklentilerin simgesidir; fakat bu beklentilerin karşılanmaması, ipeğin yüksek değeriyle derin bir ironi yaratmaktadır. Böylece “ipek” göstergesi değer mitini hem kurmakta hem de sorgulamaktadır.

2.5. Karışıklık

İpek kumaşın ince liflerden oluşan yapısı, kolay karışmasına dolayısıyla ipekli kumaşların kolay kırışmasına neden olur. İpeğin bu doğal yapısı, türkülerde mitsel anlamıyla aşkın ruhta karışıklık yaratan duygu durumuna gönderme yapmaktadır: “*Sarısın seçemedim / Güzelsin geçemedim / Sevdan bir yeşil ipek / Dolaştı açamadım*” [Rep. no: 4597, Ben Bir Çakı Bıçağım (Amasya; aşk sevd)]. Örnek türküde sevd, düz anlamda dolaşmış yeşil ipek göstergesiyle verilmiştir. Gösterge yan anlamıyla ise sevgilinin düştüğü sevdıyla içinden çıkılamayan karmaşık bir duruma geldiğini anlatmaktadır. Ancak bu sevgiyi yeşil ipek gibi değerli bir kumaşla anlatmasıyla yine sevgilisine verdiği değeri de göstermektedir.

“*Sarısın seçemiyom / Güzelsin geçemiyom / Yârin gönlü bir ipek / Dolaşmış açamıyom*” [Rep. no: 1170, Duvara Mıh Çakayım Day Turnam (Sivas; aşk sevd)]. Bu dörtlükteki nakarat da yine yukarıdaki 4597 repertuar nolu türküdeki nakarata benzer ifadeler içermektedir. Yukarıdaki türküde “sevd” yeşil ipeğe benzetilirken bu türküde “yârin gönlü” ipeğe benzetilmiştir. Her iki türküde de ipeğin dolaşması ve açılmamasıyla düşülen durumu mitsel olarak; sevgilinin gönlüne girememek, kavuşamamak bu nedenle karmaşık bir duruma düşmek biçiminde açıklamak mümkündür. Böylece ipeğin fiziksel özelliği olan “dolanma ve açılmama” hâli, aşkın içinden çıkılmaz doğasını simgeleyen bir mite dönüştürülmektedir. İpeğin bu özelliği tesadüfi değil; kültürel bellekte kalıcı bir anlam koduna dönüşmüş tarihsel bir ilişkilendirmedir. Mit, bu fiziksel gerçeği duygusal bir evrensellik olarak sunar (Barthes, 1957, s. 202).

Şanlıurfa yöresine ait “Kara Köprü Narlıktır” türküsündeyse ipeğin doğrusal olmayan, beklenmedik bir bağlamda karışıklık anlamı ürettiği görülmektedir: “*İpek sardım darağa / Felek saldı ırağa*” [Rep. no: 1726, Kara Köprü Narlıktır (Şanlıurfa; aşk, sevd)]. Bu dizede ipek darağaca sarılmış, feleğin müdahalesiyle uzağa düşmüştür. Düz anlamda değerli bir nesnenin bir yere bağlanması ve oradan koparılmasıyla yan anlamda ipek göstergesi aşkın kurulmak istenen ama bir türlü tamamlanamayan, hep başa dönen karmaşık ve çözümsüz doğasını temsil etmektedir. Böylece ipeğin hem değeri hem de dolanabilir, karışabilir yapısı, aşkın hem kıymetli hem de karmaşık doğasıyla örtüşen çift katmanlı bir mit oluşturmaktadır.

2.6. İpek Mendil ve Söz

Mendil, günlük hayattaki geniş kullanım alanının yanında Türk toplumunda sembolik olarak da pek çok mana taşıyan bir nesnedir. Henüz Divanü Lûgat-it-Türk'te “ulatu” kelimesiyle kullanılan sözcük; ipek kumaştan yapılmasıyla yer

almış, “burun temizlemek için koyunda taşınan ‘ipek’ kumaş parçası” olarak tanımlanmıştır (Atalay, 1992, s. 136). Türk kültüründe hediye, haber verme, bildirim unsuru, yolculama nesnesi, evlilik sözü gibi farklı anlamlara işaret ederek ilk dönem eserlerinde dahi ipek kumaşla bağdaştırılan mendiller; ayrılığın, aşkın, özlemin sembolü olarak edebi türlerde de yer almıştır. Ayrıca sevgiliye, ucuna ismin baş harflerinin işlendiği “ipek mendil” hediye edilmesi, geleneksel bir alışkanlık olarak öne çıkmaktadır. Bu mendil, genellikle ömür boyu bir yadigar olarak saklanır ve bu gelenek, geçmişten günümüze kadar sürekliliğini korumuştur.

“Kırmızı gül olamda kopar da kokla / İpek mendil diye de koynunda sakla / Ölümü göresin de yadele bakma / Bakarsanda bakanların kör olsun” [Rep. no: 990, Kırmızı Güllerin Datlı Tohumu (Malatya; aşk sevda)]

Örnek verilen yukarıdaki türküde sevgili; aşklarının ve bağlılıklarının simgesi olan “ipek mendil” gibi sevgilisinin yanında olmak istediğini anlatmakta, “ipek mendil” göstergesiyle birbirlerine verdikleri sözü ve bağlılığı dile getirmektedir. Bu da bir söz verme ritüeli olarak ön plana çıkmakta, saklanmak istenen gösterge “ipek mendil” ile düz anlamda sunulurken mit düzeyindeki yan anlamıyla bu mendil, bağlılık sezdirimi olarak kodlanmaktadır.

Mendil, aynı zamanda evlilik törenlerinin başlangıcı kız isteme ritüellerinde görülür. Üstünova (2011, s. 146), Türk toplumunda soyu sürdürmekle eş değerli görüldüğünden evlenme törenlerinin her zaman önemsendiğini söyler. Ona göre, özellikle küçük yerleşim birimlerinde tüm ağırlığıyla yaşatılan bu törenler, artıları ve eksikleriyle tüm anne ve babaların çocukları için arzuladıkları; yaşamak istedikleri bir olaydır.

Evlenme ritüellerinin ilk aşaması olan söz verme kültüründe ipek mendiller ön plana çıkar. Kız evi, eğer damadı uygun görürse ailesine tepsi içinde süslenmiş ipek mendil verir. Böylece ilk söz mendille sembolize edilir. Bu gelenek Marmara ve Ege Bölgesinin yanı sıra bazı Karadeniz Bölgesi şehirlerinde yaşamaya devam etmektedir⁴. Örnekteki Bursa yöresine ait türküden günümüzde devam etmekte olan mendil verme geleneğine gönderme yapıldığını çıkarmak mümkündür: *“Avlu dibi yanlama / Yar kolunu sallama / Bir ipek mendil için (Kınıklı yârim) / Beni eve yollama”* [Rep. no: 2009, Avlu Dibi Yanlama (Bursa / Orhaneli-Kınık; aşk sevda)]. Türküde âşık, sevgilisine kavuşmak için illaki ipekli bir mendile, derin yapıdaki mitsel, yan anlamıyla verilecek bir söze ihtiyacı olmadığını anlatmaktadır. Barthes’ın kuramı çerçevesinden bakıldığında ipek mendil, söz verme ve bağlılık ritüellerinin doğal ve zorunlu bir parçasıymış gibi

⁴ bk. Akman (2002).

sunulduğunda mit işlevi kazanmaktadır. Mendil vermenin “zaten böyle yapılır” şeklinde algılanması, bu kültürel pratiğin tarihselliğini gizleyen ve onu evrensel bir gerçeklik olarak sunan mitin ta kendisidir (Barthes, 1957, s. 202).

İpek mendil ve söz/bağlılık ilişkisine dair tanımlama sayısı derlemimizdeki verilerle önemli ölçüde artırılabilir. Şanlıurfa yöresine ait “Evlerinin Önü Yoldur Yolaktır” türküsünde âşğın sevgilisine ipek mendil almak istediği açıkça dile getirilmekte; bu eylem bağlılığın ve barışma niyetinin somut ifadesi olmaktadır: “*Ben yarım ipek mendil alayım / Darılmışsa gidip hatrin sorayım*” [Rep. no: 2188, Evlerinin Önü Yoldur Yolaktır (Şanlıurfa; aşk, sevd)]. Diyarbakır yöresine ait “Bir Çift Bilbil Geldi Kondu Kamışa” türküsünde ise ipek mendil doğrudan barışma ve gönül alma aracı olarak sunulmaktadır: “*Ben yarime ipek mendil alayım / Darılmışsın benden hatrin alayım / Sen darılma benden kurban olayım*” [Rep. no: 3566, Bir Çift Bilbil Geldi Kondu Kamışa (Diyarbakır; aşk, sevd)]. Sivas yöresine ait ağıtta ise ipek mendil ölüm ve yas ritüeliyle bütünleşerek bağlılığın en derin ifadesine ulaşır: “*İpek mendil dane dane / Yudular serdiler güne*” [Rep. no: 256, İpek Mendil Dane Dane (Sivas; ağıt)]. Bu ağıtta ipek mendil, ölenin ardından yıkanıp güneşe serilen ve sevgiyle hazırlanan bir nesne olarak karşımıza çıkar; düz anlamda pratik bir işlemi gösterirken mit düzleminde ölüme dek süren, ölümden bile kopmayan bağlılığı simgelemektedir. Bu örneklerin tamamında “ipek mendil” göstergesi, sıradan bir tekstil ürününün ötesinde, kültürel bellekte toplumsal sözleşmenin, söz vermenin ve aşkın doğallaştırılmış temsilcisi olarak işlev görmektedir.

2.7. Bağlılık ve Kavuşma

İpek liflerinin ince ve hafif olması nedeniyle bu liflerden dokunan kumaş da hafif olur ve giyildiğinde tene pürüzsüzlük hissi verir. Tene uyum sağlayan “ipek”, bedenden bir parça gibi vücutla uyumlu hareket eder. Türkülerde bu durum *sarıl-* ve *dolan-* eylemleriyle kodlanmakta âşğın sevgiliye bağlanma arzusunu anlatmaktadır. Buna göre ipeğin göstergesel (düz) anlamı maddi olarak yumuşak, değerli, sarılmaya uygun bir kumaş türü olmasıyken mit düzeyindeki yan anlamı sevgiliye kavuşma arzusunu temsil etmektedir. Böylece ipek, özlemin ve kavuşma isteğinin bir göstergesi durumuna gelmektedir. Türkülerde sevgiliye kavuşma, bağlanma gibi anlamalara gelebilecek bu sarılma / dolanma ise en sık ayak, bacak, etek ve topuk göstergeleriyle birlikte verilmiştir. Ayak ve topuk insan bedeninin incelik ve narinlikle ilişkilendirilen kısımlarından olduğundan türkülerde genellikle genç kızların fiziksel zarafetini ve çekiciliğini vurgulamak için önemli bir sembol olarak kullanılır (Koca, 2024, s. 19). Örneğin “*Su gelir kütüğünden / İçilmez köpüğünden / İpek olsam sarılısam / Kızların topuğundan*” [Rep. no: 2300, Çıktım Dam Yuvamaya (Çankırı; aşk sevd)] ve yine “*Çubuk*

koydum *çimene* / *Çimenin* *çiçeğine*
İpek olsam sarılsam / Yarimin eteğine” [Rep. no: 797, Mavi Yelekli Yârim (Bursa; aşk sevda)] türküleri buna örnektir.

Türkülerde sevgiliye kavuşma ve bağlanma isteğinin yine “ipek” göstergesi ve *dolanmak*, *sarılmak* eylemleriyle birlikte yer aldığı görülmektedir. Gösterge, düz anlamda bir kumaş türü olarak verilirken yan anlamda mitsel olarak sevgiliye kavuşma arzusuna gönderme yapmaktadır. Böylece “ipek” duyguları ifade etmekte sezdirim aracı olarak pek çok türküde yer almaktadır. İpeğin tene sarılan yumuşak yapısının sevgiliye kavuşma arzusunun “doğal” karşılığı olarak sunulması, kültürel bellekte oluşmuş köklü bir mitin işaretidir. Bu mit, bedensel ve duygusal özlemin maddi bir nesne üzerinden kodlandığını göstermektedir. İpek, biyolojik bir arzunun toplumsal bellekte üretildiği bir anlam taşıyıcısı hâline gelmektedir (Barthes, 1957, s. 202).

“İpek olsam sarılsam” kalıbı derlemimizdeki pek çok türküde tekrarlanmakta ve kavuşma arzusunun kolektif bir dil örüntüsüne dönüştüğünü göstermektedir. Adana yöresine ait “Gürgenim Gazeli” türküsünde bu kalıp şu şekilde geçmektedir: “*İpek olsam sarılsam / Kızların topuğundan*” [Rep. no: 1037, Gürgenim Gazeli (Adana; aşk, sevda)]. Aynı kalıp Adana’ya ait başka bir türküde de görülmektedir: “

İpek olsam sarılsam / Yarimin topuğundan” [Rep. no: 2593, Su Gelir Kütüğünen (Adana; aşk, sevda)]. Rumeli yöresine ait “Tabaklarda Temene” türküsünde ise sarılma arzusu daha ileri bir boyuta taşınarak sevgilinin perçemine ulaşma isteğiyle ifade edilir: “*İpek olsam sarılsam / Yarimin perçemine*” [Rep. no: 3032, Tabaklarda Temene (Rumeli; aşk, sevda)]. Malatya yöresine ait bir türküde ise “ipek kuşak olsam sürünseydim peşinden” dizesiyle ipek, sarılma ve peşinden gitme arzusunun göstergesi olarak kullanılmıştır [Rep. no: 684]. Ağrı yöresine ait türküdeyse “*İpek olim dolanam / Kızların göyçeğine*” dizesiyle [Rep. no: 2088] aynı kavuşma arzusu dolanma eylemiyle aktarılmaktadır. Tüm bu örneklerde ortak yapı, ipeğin pürüzsüzlüğü ve tene uyum sağlayan yumuşak yapısının, sevgiliye kavuşma ve temas etme arzusunun doğal bir karşılığı olarak sunulmasıdır. Barthes’ın kuramı çerçevesinde bu, bedensel bir arzunun ipek aracılığıyla meşrulaştırıldığı ve kültürel bellekte kalıcı bir mite dönüştüğü bir örnektir.

SONUÇ

“İpek”, Türk halk kültüründe yalnızca bir kumaş türü olarak değil, çeşitli kültürel anlamlar taşıyan önemli bir gösterge olarak yer almaktadır. Türkü metinleri

üzerine gerçekleştirilen inceleme, ipeğin halkın duygu dünyasını ve kültürel belleğini yansıtan çok katmanlı bir anlam alanına sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırma sonucunda, türkülerde ipekli kumaş ve giysilerin çoğunlukla geleneksel adlarıyla kullanıldığı; *kutnu*, *lahur*, *mantın*, *birman*, *keci*, *üsküfe*, *kemha*, *canfes* ve *atlas* gibi kumaş türlerinin çeşitli giyim-kuşam unsurlarıyla birlikte yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca bu giysi ve aksesuarların çoğunlukla *al* (*kırmızı*), *yeşil* ve *mor* renkleriyle ilişkilendirildiği görülmüştür.

Göstergebilimsel çözümleme sonucunda “ipek” göstergesinin düz anlam düzeyinde bir kumaş türünü karşıladığı, yan anlam düzeyinde ise *güzellik*, *zarafet*, *sevda*, *özlem*, *bağlılık*, *verilen söz*, *sosyal statü*, *ekonomik güç*, *şehirlilik* ve *kavuşma arzusu* gibi çeşitli kültürel anlamlar ürettiği tespit edilmiştir. Bu anlamlar, ipeğin maddi kültürün bir unsuru olmasının yanı sıra toplumsal bellekte sembolik değerler taşıyan bir gösterge olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak türkülerde yer alan “ipek” göstergesi, halkın estetik anlayışını, duygu dünyasını ve kültürel değerlerini yansıtan önemli bir anlam taşıyıcısıdır. Bu yönüyle ipek, Türk kültüründe değerli bir tekstil ürünü olmasının yanı sıra kültürel belleği ve toplumsal değerleri görünür kılan çok katmanlı bir gösterge niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Abum Abum türküsünün bilinmeyen öyküsü. (2015). tokattan.net. Erişim tarihi: 1 Eylül 2024, <https://www.tokattan.net/2015/04/abum-abum-turkusunun-bilinmeyen-oykusu.html>
- Akman, A. (2002). Artvin’in bazı yerlerinde evlenme gelenekleri üzerine bir inceleme. *Türk Halk Kültürü Araştırmaları*, 1–41. Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Alan, E. (2011). *Gaziantep yöresi el dokumalarından “kutnu” üzerine bir inceleme* (Tez No. 303099) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Albayrak, B. (2018). *Kevork Torkomyan'ın “İpek Böceği Beslemek” adlı kitabının transkript ve değerlendirmesi* (Tez No. 515470) [Yüksek lisans tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Atalay, B. (1992). *Divânü Lügati't-Türk tercümesi I*. TDK Yayınları.
- Aydemir, Ö. K. (2006). Türk halk türküleri içerisinde Denizli türkülerinin dilbilimsel özellikleri. *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 339–349).
- Barthes, R. (1957). *Mythologies*. Éditions du Seuil.
- Barthes, R. (1967). *Système de la mode*. Éditions du Seuil.
- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel serüven* (M. Rifat ve S. Rifat, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Deniz, T. (2016). Yeni umutların ışığında tarihi İpek Yolu coğrafyası. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 195–202. <https://izlik.org/JA28HJ26WK>
- Erkman, F. (1987). *Göstergebilime giriş*. Alan Yayıncılık.
- Esiner Özen, M. (1982). Türkçe'de kumaş adları. *Tarih Dergisi*, 33, 291–340.
- İstanbul, S. (2023). Türk kültüründe inançsal, tarihsel ve nesnel bağlamda türkülerde renkler ve anlamları. *Yegah Müzikoloji Dergisi*, 6(1), 83–106. <https://doi.org/10.51576/ymd.1302992>
- Kırpık, G. (2012). Haçlılar ve İpek Yolu. *Bilig*, 61, 173–200.
- Koca, S. K. (2024). Kuzey Makedonya Türklerinin aşk konulu türkülerinde sevgilinin özellikleri. *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 12(36), 1–23. <https://doi.org/10.12992/TURUK1399>
- Koçu, R. E. (1969). *Türk giyim kuşam ve süslenme sözlüğü*. Sümerbank Kültür Yayınları.
- Ligeti, L. (1997). *Bilinmeyen İç Asya I-II* (S. Karatay, Çev.). MEB Yayınları.
- Ocağolu, N. (2018). Geleneksel dokumalarımızdan kutnu kumaşının giysi tasarımında kullanılması. *İdil Dergisi*, 7(52), 1585–1591. <https://doi.org/10.7816/idil-07-52-13>
- REPRTÜKÜL. *Repertuar Türküleri Külliyyatı*. Erişim tarihi: 10 Haziran 2025, <https://www.repertukul.com/>
- Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin ABC'si*. Say Yayınları.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. İpek ve ipekböcekçiliği kültürü. Erişim tarihi: 2 Ekim 2025, <https://yakegm.ktb.gov.tr/TR-131418/ipek-ve-ipekbocekciligi-kulturu--sericulture-and-silkweaving.html>

- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: 10 Temmuz 2025, <https://sozluk.gov.tr/>
- Üstünoğlu, K. (2010). Yüze yapı-derin yapı kavramları üzerine. *Turkish Studies*, 5(4), 697–704. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1771>
- Üstünoğlu, K. (2011). Erzurum düğünlerinde 'Elma Atma' geleneği. *Millî Folklor Dergisi*, 23(90), 145–155.
- Yüce, N. (1994). *Geleneksel Türk halk giysileri terminolojisi (Kadın)* (Tez No. 37132) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EXTENDED ABSTRACT

Aim: This study aims to determine the meaning layers that the sign "silk" (ipek) has acquired in Turkish folk song (turku) texts through the fabric, clothing, and accessory types in which it appears, and to reveal the cultural meaning codes that this sign carries within Turkish folk culture. Silk, a fabric historically associated with prestige and splendor across many societies, occupies an important place in Turkish oral tradition both as a literal fabric type and, through its softness and brightness, as a descriptive adjective conveying beauty. Building on this dual function, the study seeks to uncover how "silk" moves beyond its literal, denotative meaning to generate connotative and mythical layers of meaning associated with beauty, value, socio-economic status, promise-keeping, attachment, confusion, and urbanity within the folk songs in which it occurs.

Methodology: The study employed document analysis, a qualitative research design based on the systematic examination of written materials. The corpus of the study consists of the 8,084 folk songs held in the REPERTUKUL (Repertoire of Folk Songs Corpus) database, which is based on the TRT Turkish Folk Music Repertoire. The sample was determined through purposive sampling: a scan of the database, carried out on 10 June 2025, identified 135 folk songs that directly contain the sign "silk," including compounds such as "silk handkerchief," "silk shawl," "silk sash," and "silk shirt." Fabric names such as atlas, canfes, kemha, kutnu, lahur, mantin, birman, and uskufe were included only when they were explicitly linked to the sign "silk" in the text. The analysis proceeded in two stages. First, the types of silk fabric, clothing, and accessories occurring in the folk songs, together with the colors accompanying them, were identified and classified, revealing the garments and hues with which the sign "silk" most often co-occurs. Second, the classified data were analyzed within the framework of Roland Barthes's semiotics and, in particular, his myth theory, drawing on the

signifier/signified and denotation/connotation relationships: for each example, the signifier (the appearance of "silk" in the text) was identified, its denotative meaning was established, its contextual connotative meaning was evaluated, and finally the mythical meaning it produces in cultural memory was interpreted.

Findings: The 135 folk songs examined were classified into seven categories according to their semantic function: beauty and elegance (28), value (27), socio-economic status (24), silk handkerchief and promise (24), attachment and reunion (18), confusion (14), and urbanity (10); because a single folk song may carry more than one meaning category, the category total (145) exceeds the number of folk songs. Silk fabrics and garments identified in the folk songs are most often referred to by their traditional names, including kutnu, lahur, mantin, birman, keci, uskufe, kemha, canfes, and atlas, and these garments frequently co-occur with the colors red, green, and purple, which themselves carry emotional and social connotations in Turkish culture. The semiotic analysis showed that while the sign "silk" denotatively refers to a type of fabric, at the connotative level it consistently generates cultural meaning layers such as beauty and elegance, economic power, social status, loyalty, promise-keeping, urbanity, and the desire for reunion. For instance, "silk" used to describe a beloved's hair or skin naturalizes the equation of beauty with silkiness as a historically constructed value judgment; the "silk handkerchief" functions as a concrete symbol of promise-keeping and fidelity in courtship and marriage rituals; and expressions such as "if only I were silk, I would wrap around..." repeatedly encode the longing for physical and emotional reunion with the beloved.

Conclusion and Discussion: The findings reveal that in Turkish folk songs, "silk" functions not merely as a valuable textile but as a multilayered cultural sign that reflects the community's aesthetic understanding, emotional world, and collective memory. Evaluated through Barthes's myth theory, the recurring association of beauty with "silky" qualities, of promise-keeping with the silk handkerchief, and of social distinction with silk garments appears not as a natural or self-evident link but as a historically and culturally constructed pattern that has been naturalized through repeated use in oral tradition. Beyond its practical function as clothing material, silk thus emerges as a sign through which folk songs communicate social status, economic power, urbanity, loyalty, and the desire for reunion. The study contributes to the fields of folklore and semiotics by demonstrating, through a large and systematically sampled corpus, how a single material sign accumulates diverse and sometimes competing connotative values across regional folk song traditions, and it points to the need for further comparative research examining other textile- and clothing-based signs in Turkish oral culture.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanılmamıştır.